

Recenzie - Book Review

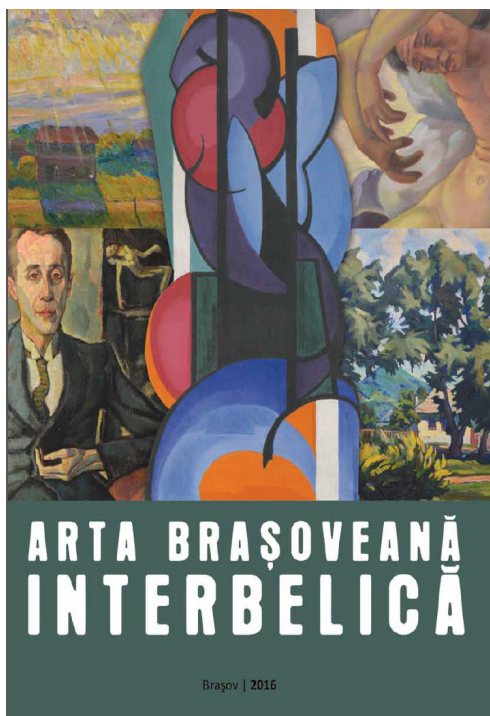
Iulia Mesea, Radu Popica, *Arta brașoveană interbelică*, Editura Muzeului de Artă Brașov, Brașov 2016, 182 p. + 143 il.

În anul 2016, Muzeul de Artă din Brașov a organizat între 23 septembrie – 4 decembrie o expoziție cu lucrări de artă plastică din perioada interbelică. Evenimentul intitulat *Arta brașoveană interbelică* a beneficiat de un catalog de specialitate, cu studii realizate de muzeograful dr. Iulia Mesea și drd. Radu Popica, buni cunoscători ai activității plastice interbelice din sudul Transilvaniei. Radu Popica este specialist al Muzeului de Artă din Brașov și curator al expoziției, iar echipa proiectului formată din restauratori, conservatori, colecționari privați și manageri ai unor muzee prestigioase din țară și de la Muzeul Transilvănean Gundelsheim din Germania, confirmă meticulozitatea expoziționalului brașovean.

Catalogul *Arta brașoveană interbelică* tipărit la Editura Muzeului de Artă Brașov în 2016 (ISBN 978-606-8735-08-5), însoțește expoziția de artă plastică ca un document istoriografic util și de calitate, dar în același timp și ca un model de abordare profesionistă a modului în care se promovează și se cercetează patrimoniul cultural dintr-o colecție publică sau privată. Cartea păstrează formatul rectangular specific

catalogelor de specialitate tipărite în ultimii ani la Muzeul de Artă Brașov, cu sprijinul Consiliului Județean Brașov. Un șir de publicații care au păstrat un format unitar de bună calitate și cu o preponderență acordată reproducerii operelor aflate în patrimoniul instituției¹. Stilul, care îmbină promovarea prin imagine cu articolul de specialitate a fost utilizat în muzeele naționale, iar în ultimul

---

¹ Anca Elisabeta Tatay, *Recenzie: Radu Popica (text și coord.), Arta germană din Transilvania în colecția Muzeului de Artă Brașov / Deutsche Kunst aus Siebenbürgen im Bestand des Kunstmuseums Kronstadt, Brașov 2011*, în *Studia UBB Historia Artium*, 1/2011, p. 172-173.

deceniu a fost preluat de majoritatea muzeelor județene. Discutăm așadar despre o carte-catalog, de 182 de pagini în care sunt prezentate 143 de imagini cu lucrări de colecție, împreună cu documente și informații despre artiști plastici interbelici. Textul de specialitate se intersectează cu imaginea unor lucrări de artă plastică analizate și a unor imagini document care fac plăcută informația structurată cronologic și stilistic. La finalul textelor alcătuite de cei doi istorici de artă sunt prezentate cele 67 de lucrări de artă plastică semnate de: Ernst Honigberger, Hans Mattis-Teutsch, Hans Eder, Fritz Kimm, Hermann Morres, Gustav Kollár, Grete Csaki-Copony, Margarete Depner, Eduard Morres, Conrad Vollrath, Karl Hübner, Heinrich Schunn, Josef Walter Strobach, Ioan Mattis, Paraschiva Popa-Frunză, Olga Braniște, Valeriu Maximilian, Lukász Irina, Waldemar Schachl, Ernst Richard Boege, urmate de tabele și grafice care sintetizează informația.

Catalogul începe cu un text de specialitate alcătuit de Radu Popica (paginile 4-57) intitulat *Centrul artistic brașovean în perioada interbelică și anii celui de-al Doilea Război Mondial (1919-1944)*, titlul lung indică interesul autorului pentru rigurozitatea, claritatea și exactitatea conținutului alcătuit. Formulările clare sunt specifice școlii istoricilor de artă din Cluj, care relaționează permanent caracteristicile plastice, de cauzalități obiective desprinse din știința istoriei și a sociologiei. Materialul pare să-și propună să fie cât mai complet în tratarea fenomenului artistic interbelic brașovean și în mod cert reușește să surprindă complexitatea vieții artistice dincolo de cadrul colecției de la care a pornit analiza. Am spune că sub pretextul expoziționalului, autorul formulează în realitate o întreagă sinteză, foarte bine argumentată, a cadrului artistic care a zămislit operele așezate pe simeze. Istoriografia conturată în ultimele decenii pe marginea lucrărilor de artă plastică brașoveană este analizată și stă la baza formulării propriei opinii de specialitate. Ca să structureze cât mai practic conținutul, autorul și-a împărțit textul în patru subtitluri: *Brașovul interbelic*, *Viața artistică*, *Arta plastică brașoveană în perioada interbelică*, *Participarea artiștilor brașoveni la viața artistică din România Interbelică*. Subcapitolele se dezvoltă la rândul lor în alte teme după principiile alcătuirii unei cărți care încearcă să lămurească din puncte cât mai diverse caracteristicile culturale ale lumii interbelice din Brașov. Cu 487 de note de subsol, cu asumarea istoriografiei anterioare și cu analiza și sinteza personală, textul alcătuit de Radu Popica se remarcă printre cele mai utile texte de specialitate scrise pe marginea centrului artistic brașovean. Fenomenul expresionist al artei săsești din Brașov și din Transilvania, în general, este remarcat ca o constantă în analiza istoriografică, dar autorul încearcă să-i depisteze geneza și devenirea (pagina 21) împreună cu influențele simboliste, constructiviste, impresioniste, postimpresioniste sau legate de Noua Obiectivitate.

Remarcăm și obiectivitatea interpretării relației dintre arta locală și fenomenul național - atmosfera și răceala inițială în primirea artiștilor sași la București și deplângerea lipsei de reprezentare a provinciei în arta capitalei (pagina 40). Eșecul integrării explică logica reorientării spre Germania, după 1939, a majorității culturale germane. De asemenea, analiza detaliată a articolelor apărute în presa vremii îi permite autorului să integreze arta plastică în contextul timpului și să explice adaptările dintre formă și conținut. Sublinierea importanței internaționale a operei lui Hans Mattis-Teutsch este previzibilă și necesară, fiind abordată constant în istoriografie, dar interpretarea fenomenului plastic brașovean din perspectiva extremelor peisagistice de la Balcic și Baia Mare este inedită și originală, prin integrarea localului în național. Radu Popica este primul istoric de artă din Brașov care pe lângă dorința de a prezenta fenomenul local își păstrează o per-

manentă legătură cu fenomenul general, microuniversul este relaționat permanent cu macrouniversul național și european. Pregătirea unei teze de doctorat pe marginea acestui subiect a impulsionat munca cercetătorului, iar experiența acumulată îl anunță ca pe unul dintre cunoscătorii de calitate ai fenomenului plastic interbelic brașovean și transilvănean.

Iulia Mesea este un istoric de artă consacrat, format la Muzeul Național Brukenthal, iar lucrările de specialitate sunt recunoscute în istoriografia fenomenului cultural din Transilvania, fiind unul dintre cei mai respectați specialiști ai zonei. În ultima perioadă autorul a dezvoltat și subiecte de nișă, precum cercetarea activității plastice a femeilor din Transilvania, iar studiul despre artistele interbelice, prezentat într-o conferință la Muzeul de Artă din Târgu Mureș², anunța indirect textul cu titlul *Artistele Brașovului interbelic*, publicat în acest catalog. Analiza fenomenului general este înlocuită de sondarea dintr-o altă perspectivă, din punctul de vedere al mișcării feministe. „În număr semnificativ pentru un oraș de provincie, temerare, ambițioase și sensibile, prin contribuția lor la arta locală, regională și națională, artistele care au activat la Brașov în perioada interbelică au adus artei românești prospețime, emoție și calitate, au propus un univers tematic inedit și au reprezentat o punte importantă de legătură cu fenomenul artistic european.”

Cursivitatea și fluența stilului utilizat, oferă cititorului un text accesibil în care bucuria și frumusețea operei analizate nu se pierde în greutatea cuvintelor. Trimiterile exacte, de specialitate, realizate prin 99 de note de subsol, punctează util pentru specialiștii interesați de aprofundarea fenomenului analizat, dar deschide și oportunitatea înțelegerii fenomenului plastic de către pasionații domeniului.

Catalogul *Arta brașoveană interbelică* are chiar un capitol intitulat catalog (paginile 81-123), în care prezintă toate lucrările implicate în expozițional, însoțite de informații specifice inventarului muzeal, iar lista lucrărilor (paginile 124-127) indică celor interesați titlul, tehnica utilizată, dimensiunea și numele artistului, pentru 67 de lucrări de pictură de șevalet, acuarelă și pastel, desen, gravură și sculptură. Pentru muzeografi sau colecționari sunt și date legate de locul semnăturii, datarea și locația în care se păstrează cu numărul de inventar aferent, chiar dacă discutăm și de lucrări din colecții din afara muzeului din Brașov. Identificarea în timp a evenimentelor este clasificată în capitolul *Cronologie selectivă* (paginile 128-129), în care sunt prezentate principalele evenimente culturale din aprilie 1919 până în noiembrie 1949. În capitolele *Artiști plastici activi la Brașov (1919-1944)*, *Repere biografice* (paginile 130-135) sunt prezentate informații succinte, de tip dicționar, pentru 45 de artiști. Se oferă date preliminare care includ locul, data nașterii și respectiv a decesului, studii urmate, expoziții reprezentative și momente de activitate la Brașov. Pentru a încheia acest instrumentar util cercetătorului interesat de aprofundarea subiectului, între paginile 136-154 sunt enumerate într-o *Bibliografie selectivă* titlurile parcurse pentru elaborarea materialului.

Un rol special în alcătuirea întregului material îl reprezintă patru anexe desfășurate între ultimele pagini ale lucrării. Anexele sunt foarte utile pentru autorii interesați de sinteze naționale sau de urmărirea evoluției unui artist, în mod special. Spre exemplu în Anexele I-II, informația

---

² Conferința *Localism și europenism în arta transilvăneană după 1918*, organizată de Ioan Șulea (Șef Secție Artă, în Muzeul Județean Mureș) și Cora Fodor (muzeograf artă, în Muzeul Județean Mureș), la Muzeul de Artă din Târgu Mureș, cu ocazia deschiderii Galeriei permanente Ion Vlasiu, 5-6 mai 2016.

tabelară prezintă *Expozițiile colective organizate la Brașov (1919-1944)* din care putem să identificăm rapid informații despre artiștii cunoscuți la nivel național și local. Chiar dacă în monografiile consacrate nu apar menționate date despre legăturile artistului Corneliu Baba cu Brașovul, am fost plăcut surprins să constat că în anul 1932 în lunile octombrie-noiembrie artistul a avut o expoziție la Cinema Astra, consemnată în ziarul local „Țara Noastră” din 14 noiembrie 1932. Interesat de artiștii interbelici din Bistrița, am putut identifica rapid consemnarea unor expoziții la care a participat pictorul Norbert Thomae și artista Ileana Antonu, ambii recuperați și promovați de Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud cu primele cataloage care să le prezinte contribuția culturală din nordul Transilvaniei³. Tabelele de la paginile 156-173 cuprind perioada expozițională, titlul expoziției, genul, locul de desfășurare și sursa sau sursele care documentează evenimentul. Anexa III, cu *Participări expoziționale ale artiștilor brașoveni în alte centre artistice*, oferă informații despre artiști reprezentativi menționați în ziarele vremii. Sunt prezentate 60 de expoziții personale sau de grup care au avut loc la București, Cluj, Ploiești, Sebeș, Sibiu, Târgu Mureș, Mediaș și Reghin. Este evident că nu este prezentată o informație exhaustivă într-un tabel de doua pagini, că este un inventar local, dar dacă ar exista asemenea instrumentare publicate la toate muzeele din țară se poate trece treptat și la o sinteză care să promoveze întregul fenomen cultural interbelic.

Anexa IV (paginile 176-181), ne oferă o serie de grafice care transformă interpretarea analizei culturale într-un proces tehnic ce permite o „citire” a modului în care a evoluat fenomenul studiat. Graficele cu *Evoluția activității expoziționale de la Brașov între 1919-1944. Prezențe expoziționale ale artiștilor brașoveni în alte centre artistice* (9 centre) și respectiv cel cu prezențele de la București, transpun informațiile tabelare, fără să aducă efectiv informații suplimentare față de primele anexe. În schimb graficul *Perioade de studii ale artiștilor brașoveni interbelici*, înainte și după 1918, sunt foarte sugestive și ne demonstrează importanța unor asemenea sinteze în munca de cercetare. Interpretarea preponderenței stilistice a unei școli sau a unui centru cultural la nivelul unei regiuni se poate analiza statistic nu doar prin corespondențe plastice. Profilul cultural al Transilvaniei a trecut printr-o metamorfoză profundă în perioada interbelică, de la modelul München - Budapesta - Viena spre cel de la București-Paris, iar o parte din graficele de la finalul acestui catalog ne oferă o imagine obiectivă a fenomenului așa cum se reflectă în sursele identificate la nivelul Brașovului.

Catalogul *Arta brașoveană interbelică* cu texte ale istoricilor de artă Iulia Mesea și Radu Popica este un model de bune practici pentru anul 2016, fiind un material util pentru toți cei interesați de înțelegerea fenomenului cultural interbelic din Transilvania și din România.

VASILE DUDA

---

³ Corneliu Gaiu, Vasile Duda, *Norbert Thomae (1887-1977)*, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița 2015, și Vasile Duda, *Ileana Antonu*, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița 2016.